

A „BIG ONE”

Moravánszky Ákos

professzor, az Építészettudomány Tanszék vezetője, ETH Zürich

Kaliforniát mindig földi paradicsomnak képzeltem el, s ezt maradéktalanul igazolta az a két év, amelyet 1989 és 1991 között ott tölthettem. A Getty Center for the History of Arts and the Humanities hívott meg ösztöndíjas vendégkutatónak. A közép-európai modern építészet transzkontinentális kapcsolataival foglalkoztam, például a téglavagy gránit ikonográfiai jelentésével amerikai és európai kontextusban. Az intézet akkor még Santa Monicában, egy magasházban működött, egészen közel a Csendes-óceán partjához. A vendég kutatókat pár utcasarokkal távolabb, két többlakásos villában helyezték el, én feleségemmel és két iskolás fiammal a – nevével nem éppen amerikai asszociációkat keltő – Princess Eugeniában laktam. Az intézetben nagyszerű archívum, fantasztikus könyvtár állt a rendelkezésünkre, s kötelezettségeink kimerültek a Center által szervezett társadalmi események, előadások és koncertek látogatásában. A környékbéli utcákban kolibrik surrogáltak a jacarandafák kék virágai körül, és a pálmafák árnyékában örökifjú párok kocogtak pasztellszínű tréningruhákban. Valóban édenkertben érezhettem magam, ahol az időnek nincs jelentősége.

Santa Monica összenőtt a négymilliós, agglomerációjával együtt több, mint tízmilliós Los Angelesszel. Valamikor a nagyváros szórakozónegyede volt – itt játszódtak Raymond Chandler detektívregényei. Otlétünk-

kor még alig tudatosult bennem, hogy az „angelenókat”, a megaváros lakosait és persze a hollywoodi filmipart is mennyire foglalkoztatják a paradicsom lakóira leselkedő veszélyek, a bandaháborúk, a szegények lázadása, a gyermekrablások az iskolába vezető úton, a járványok, a földcsuszamlások és az erdőtüzek – de mindenekelőtt a Big One, a szuperföldrengés, ami a jóslatok szerint a várost valamikor, a nem túl távoli jövőben romba fogja dönteni. Ennek az eljövendő nagy katasztrófának lennének az előjelei azok a kis rengések, amelyeket időnként valóban éreztünk, s amiért fiainkkal rendszeresen gyakoroltatták az iskolában az asztal alá bújást mint túlélési reflexet. Az előrelátást mi sem példázta jobban, mint az a leplombált szekrény a lakásban, amely felirata szerint földrengés és egyéb szükségállapotok esetén felhasználható készleteket tartalmazott.

Mondanom sem kell, hogy a szekrényt soha nem nyitottuk ki. A két év úgy telt el Santa Monicában, hogy eső alig esett, s még az évszakok változásától is elszoktam volna, ha nem repülök rendszeresen vissza Európába, például Budapest és Bécs akkor még lelkesen tervezett közös világitállításának zsűrijébe. A Big One leselkedő veszélyéről pedig teljesen elfeledkeztünk. Kalifornia a paradicsom, e felől nem lehetett kétség.

A kaliforniai két év után öt évig Bostonban, pontosabban Cambridge-ben voltam

vendégprofesszor. Az MIT-n (Massachusetts Institute of Technology) tanítottam modern építészettörténetet, vezettem doktori tanfolyamokat és szemináriumokat a közép-európai építészettörténet egyes témáiról. Átköltöttünk a Keleti partra, de kapcsolatomban Santa Monicával nem szűnt meg. Minden januárban meghívtak pár napra a Getty Grant Program kulturális intézményeket és kutatókat támogató ösztöndíjprogramja zsűrijébe. A szállásom ilyenkor is a Princess Eugeniában volt, noha nem abban a lakásban, ahol korábban laktunk.

1994 januárjában azonban már a megérkezésem is szokatlan volt. Hatalmas, szürke viharfelhők között ereszkedett le a Boeing a Los Angeles-i repülőtérre. Annyi baj legyen, jó volt visszatérni, végigtaxizni az ismerős autósztrádákon, megérkezni a szokott pálmafák alá a Princess Eugeniába, s várni a találkozást az ismerős kollégákkal. Jó érzéssel vettem birtokba a lakást, s tértem nyugovóra. Másnap még meg sem virradt, amikor arra ébredtem, hogy az egész ház vadul rázkódik, a mennyezetről szakad rám a vakolat, dőlnek

a polcok. Itt a *Big One* – gondoltam, s ágyamból kimászva próbáltam tájékozódni. Áram nem volt. Ahogy az erős lökések abbamaradtak, megszűnt a kitört ablaküvegek csörömpölése is, hirtelen kísérteties csend támadt. A földrengés-szekrény! – jutott eszembe, abban lennie kell zseblámpának. Megtaláltam a faliszekrénykét, és fölszakítottam az ajtaját. Nagy meglepetésemre kötszerek, víztartalék és zseblámpa helyett koktélos poharakat és egy nagy halom Playboy folyóiratot találtam benne a hajnali derengésben. Mindjárt megnyugodtam. Ahol ennyi optimizmus van, ott valóban magától értetődőnek kell lennie a túlélésnek! Elvégre a *happy end* sem érheti felkészületlenül az embert! Ha a paradicsom Hollywood rendezői utasításait követi, a legjobb kezekben vagyok. Legalábbis amíg az igazi Big One be nem következik.

Kulcsszavak: *Getty Center for the History of Arts, Getty Grant Program, Cambridge, Massachusetts Institute of Technology, Big One, földrengés, ikonográfia, építészettörténet, építészettudomány, Közép-Európa*

